

Investigating Preferences for Using Color Elements in Urban Landscapes with an Emphasis on Environmental Psychology and Mental Health (Case Study of Hakim and Negin Neighborhoods in Isfahan)

ARTICLE INFO

Article Type Original Research

Author

Elnassadat Naebieh¹
Heidar Jahanbakhsh^{2*}

How to cite this article

Naebieh, Elnassadat and Jahanbakhsh, Heidar. Investigating Preferences for Using Color Elements in Urban Landscapes with an Emphasis on Environmental Psychology and Mental Health (Case Study of Hakim and Negin Neighborhoods in Isfahan). Urban Design Discourse. 2025; 6(4): 1-18.

Doi:

doi.org/10.48311/udd.2025.112484.0

² Msc of urban design, Payame noor university, Tehran. Iran.

¹ Associate Professor, Department of Urban Development, Payame noor university, Tehran. Iran.

* Correspondence

Address: Associate Professor, Department of Urban Development, Payame noor university, Tehran. Iran.
Email: h_jahanbakhsh@pnu.ac.ir

Article History

Received: 10 May 2025

Accepted: 14 December 2025

Revised date: 10 January 2026

ABSTRACT

Statement of the problem: Today, in the concept of environmental psychology, human behavior is examined in relation to the settlement or the surrounding physical environment, so that the necessity of paying attention to this category in design will make it possible to achieve a desirable urban space. One of the important sub-disciplines in environmental psychology is the role of color in it, which is considered one of the influential factors in maintaining physical health and mental balance and improving the quality of human life. The effect of color on the element of health is very important in the social life of any society. These effects may enhance health or cause depression, futility and mental boredom. Urban designers can facilitate access to inner peace by being aware of this.

Research goal: To achieve the connection between color psychology and its environmental management in urban contexts.

Research Method: The research method is descriptive-analytical and the theoretical part of the study is based on library documents and the design is based on field studies and questionnaires. The data were evaluated using Excel and Spss software at a significance level of 0.05. The study areas in this research are Hakim neighborhood and Negin town of Isfahan. Also, the statistical population of three groups of residents, businessmen, and passersby in the two neighborhoods was selected using stratified random sampling method.

Research findings: Understanding the design context, statistical data, as well as comparing and analyzing the color code of the appearance and landscape of two neighborhoods (Hakim neighborhood) as an old texture and (Shahrek Negin neighborhood) as a new texture in the city of Isfahan, and the principles of using color in them were obtained. It shows that the color spectrum in the appearance and landscape of two neighborhoods has a significant impact on mental and physical health and desirable behavioral patterns for individuals, as well as creating neighborhoods with identity and distinction by creating a sense of unity while maintaining diversity. In order to achieve more accurate results and more precise interpretation, it is necessary to examine and evaluate some variables descriptively. Here, we examine the distribution of the sampling conducted in terms of gender and age in two neighborhoods.

Conclusion: The results of the study, which are presented in two parts, in the first part show the principles of using the color element in the landscape and the color preferences of the users of the environment, and in the second part show that color preferences vary according to the age and proximity to the religious beliefs of the users, and based on that, the use of soft colors, happy and lively colors, and colors that evoke Iranian and Islamic architecture is recommended.

Keywords: Color, Environmental psychology, Mental health, Urban landscape, Isfahan.

بررسی ترجیحات استفاده از عنصر رنگ در منظر شهری با تأکید بر روانشناسی محیط و سلامت روان (نمونه موردی محله‌های حکیم و شهرک نگین اصفهان)

اطلاعات مقاله:

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

نویسندگان:

الناز السادات نائیه^۱

حیدر جهانبخش^{۲*}

بیان مسئله: امروزه در مفهوم روانشناسی محیط رفتارهای انسانی در رابطه با سکونتگاه یا محیط کالبدی پیرامونش مورد بررسی قرار می‌گیرد، به طوری که ضرورت توجه به این مقوله در طراحی، دستیابی به یک فضای مطلوب شهری را ممکن خواهد ساخت. یکی از زیرشاخه‌های مهم در روانشناسی محیط، نقش رنگ در آن می‌باشد که از جمله عوامل تأثیرگذار در جهت حفظ سلامت جسم و تعادل روان و ارتقاء کیفیت زندگی انسان به شمار می‌رود. تأثیر رنگ بر عنصر سلامت در حیات اجتماعی هر جامعه بسیار مهم است. این تأثیرات ممکن است سلامت را تقویت کند و یا سبب افسردگی، بیهودگی و کسالت روحی گردد. طراحان شهری می‌توانند با آگاهی از این امر دسترسی به آرامش درونی را تسهیل کنند.

هدف پژوهش: دستیابی به ارتباط میان روانشناسی رنگ‌ها و ادراکات محیطی آن در بسترهای شهری است.

روش تحقیق: روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و مطالعات در بخش نظری بر اساس اسناد کتابخانه‌ای و در بستر طرح بر مبنای مطالعات میدانی و از طریق پرسشنامه می‌باشد. اطلاعات با استفاده از نرم‌افزارهای Excel و SPSS در سطح معناداری ۰/۰۵ مورد ارزیابی قرار گرفتند. محدوده‌های مورد مطالعه در این پژوهش محله حکیم و شهرک نگین اصفهان است. همچنین جامعه آماری سه گروه از ساکنین، کاسبان و رهگذران در دو محله به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه بندی شده انتخاب شده است.

یافته‌های پژوهش: شناخت بستر طرح، داده‌های آماری و همچنین مقایسه و تحلیل کد رنگی سیما و منظر دو محله (محله حکیم) به عنوان یافت قدیمی و (محله شهرک نگین) به عنوان یافت جدید در شهر اصفهان و اصول به کارگیری رنگ در آنها به دست آمده، نشان می‌دهد طیف رنگی در سیما و منظر دو محله سلامت روحی، جسمی و الگوی رفتاری مطلوب برای افراد و همچنین ایجاد محلات با هویت متمایز با ایجاد حس وحدت در عین کثرت تأثیر بسزایی دارد. به جهت دستیابی به نتایج دقیق‌تر و رسیدن به تفسیر با دقت‌تر، لازم است برخی از متغیرها مورد بررسی و ارزیابی توصیفی قرار بگیرند. در اینجا به بررسی توزیع نمونه‌گیری انجام شده از نقطه‌نظر جنسیت و سن در دو محله می‌پردازیم.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش که در دو بخش ارائه شده است، در بخش اول اصول به کارگیری عنصر رنگ در منظر و ترجیحات رنگی استفاده‌کنندگان از محیط را نشان داده و در بخش دوم نشان می‌دهد ترجیحات رنگی متناسب با سن و نزدیکی به عقاید مذهبی بهره‌برداران متغیر بوده و بر اساس آن استفاده از رنگ‌های ملایم، رنگ‌های شاد و سرزنده و رنگ‌های تداعی‌کننده معماری ایرانی و اسلامی پیشنهاد می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: رنگ، روانشناسی محیط، سلامت روان، منظر شهری، اصفهان.

نحوه استناد به این مقاله:

نائیه، الناز السادات و جهانبخش، حیدر، بررسی ترجیحات استفاده از عنصر رنگ در منظر شهری با تأکید بر روانشناسی محیط و سلامت روان (نمونه موردی محله‌های حکیم و شهرک نگین اصفهان). گفتمان طراحی شهری مروری بر ادبیات و نظریه‌های معاصر، ۶ (۴)، ۱-۱۸.

۱. دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مرکز تهران شرق، تهران، ایران.
۲. دانشیار، گروه شهرسازی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول:

دکتر حیدر جهانبخش

نشانی: دانشیار، گروه شهرسازی، دانشگاه پیام نور،

تهران، ایران.

ایمیل: h_jahanbakhsh@pnu.ac.ir

تاریخ مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۲/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۲۰

۱. مقدمه

محیط کالبدی که توسط خود انسان ساخته شده است، می‌تواند خود یکی از عوامل تهدیدکننده برای انسان باشد. در حالی که تمرکز عمده تحقیقات دانشمندان در قرن معاصر بر روی سلامت جسمی بوده، سلامت روان در محیط کالبدی و اثر آن بر روی رفتار انسان‌ها نسبتاً کمتر مورد عنایت قرار گرفته است. از تعامل دو حوزه علوم رفتاری و معماری، دانش میان‌رشته‌ای «روانشناسی محیطی»^۱ به‌تکوین رسیده و نظریه‌های طراحی بر پایه نیازها و درک انسان از محیط زندگی تدوین گردیده است، لذا می‌توان روانشناسی محیطی را عرصه مشترک معماری و علوم رفتاری قلمداد کرد [۱]. امروزه با در نظر گرفتن میزان تأثیر مفاهیم روانشناسی محیطی بر کیفیت آن، ضرورت توجه به این مقوله در جهت دستیابی به یک فضای مطلوب برای کاربران آن مهم به نظر می‌آید [۲]. روانشناسی رنگ^۲ و اینکه چگونه رنگ در زندگی انسان اثر می‌گذارد، امری مهم است که به عوامل مختلف محیطی بستگی دارد و یکی از فاکتورهای تأثیرگذار بر روی رفتار افراد مختلف محسوب می‌شود [۳]. راپاپورت در کتاب معنی محیط ساخته شده تنها یک‌سوم از معنای محیط را به عناصر ثابت فضا مانند دیوارها و غیره نسبت می‌دهد و دوسوم مابقی را مربوط به عناصر نیمه ثابت مانند مبلمان و رنگ و نور و عناصر غیرثابت نظیر ارتباطات اجتماعی و خاطرات و وقایع جاری در فضا می‌داند [۴]. بنابراین رنگ می‌تواند یکی از ویژگی‌های مؤثر در ایجاد احساسات روانی نسبت به فضا و ایجاد کیفیت‌های مختلف محیطی باشد.

۲. کلیات تحقیق

۲-۱. بیان مسأله

در دوره‌های متعدد تاریخی رنگ به عنوان یکی از عناصر مؤثر در زیباسازی فضا، ایجاد حس تعلق، خاطره‌انگیزی و ... مورد استفاده معماران و طراحان شهری قرار گرفته است. با کمی دقت متوجه می‌توان دریافت که معماران ایرانی در گذشته از رنگ‌ها برای برقراری ارتباط با بیننده استفاده می‌کرده‌اند، زیرا که رنگ احساسی‌ترین عنصر بصری می‌باشد. نمونه ویژه این رنگ‌ها رنگ آبی لاجوردی و فیروزه‌ای است در آثار آنان به تناوب استفاده شده است [۵]. رنگ عاملی است نیرومند که می‌تواند برانگیزاند یا تسکین بخشد، حس گرمی یا سردی ایجاد کند، آزرده سازد یا خوشایند باشد. رنگ می‌تواند محیط پیرامون ما را دگرگون سازد و بر خلاقیت ما بیفزاید و تبدیل به انسان‌هایی سرزنده‌تر و فعال‌تر کند و نیز ضامن سلامت روانمان باشد که نتیجه آن تغییر الگوی رفتاری انسان شهرنشین است [۶]. در واقع رنگ عنصر اجتماعی و توانمندی است که افزون بر رسالت و وظیفه پیام‌رسانی و انتقال مفاهیم، جذابیت بصری شهر را نیز به دنبال دارد. در شهر ایرانی -

اسلامی کالبد شهر تجلی روح ساکنان و سازگار با طبیعت پیرامون خود بود به طوری که استفاده از مصالح بومی و طبیعت در هر اقلیمی با رنگ‌ها و نورهای گوناگون منجر به شکل‌گیری هویت جدید رنگی شهرهای امروز شده است. تغییر این رنگ‌ها باعث ایجاد استرس و آشفتگی روانی برای ساکنان شهرها می‌شود و دیگر با شهر خود احساس غریبی می‌کنند تا اینکه هویت خود و شهرشان را فراموش می‌کنند [۷].

۲-۲. پیشینه تحقیق

داوری نژادی مقدم و شعبانی (۱۳۹۲) در مقاله با عنوان «روانشناسی رنگ و کاربرد آن در شهر» به بیان تاریخچه و خواص رنگ‌ها و همچنین بحث روانشناسی رنگ و کاربرد آن در شهر پرداخته‌اند و نتیجه گرفته‌اند که در شهرها کمتر از عامل رنگ جهت ایجاد حس زندگی و هویت استفاده شده و امروزه شهرها خاکستری و در عین حال دارای اغتشاشات رنگی زیادی می‌باشند. حسینی نیا (۱۳۸۶) در پایان‌نامه خود با عنوان «تعامل نور و رنگ در فضاهای شهری» بیان نموده که تمام چیزها توسط حس بینایی دریافت می‌شود و نتیجه گرفته است که رنگ در ادراک فضاهای شهری نقش مهمی را ایفا می‌کند و تأثیر به‌سزایی بر خوانایی، هویت و تشخیص فضاهای شهری دارد. در دیگر مقاله‌ای از شبیانی (۱۳۹۳) تحت عنوان «رنگی به شهر، شهری به رنگ» با توجه به مسائل هویتی و استفاده از مصالح بومی و رنگ‌های متناسب با بافت اشاره دارد و رنگ را عامل بسیار بالایی در تمایزهای محیطی^۲ و همچنین نقش تعیین‌کننده‌ای در حیات روانی، عاطفی و ذوقی انسان می‌داند. در مقاله دیگری از چرخچیان و اینانلو چولاخلو (۱۳۹۳) تحت عنوان «شناخت هویت رنگ در مفاهیم معماری و شهرسازی اسلامی-ایرانی» سعی در بررسی روند تغییر رنگ‌ها در کالبد شهرهای دوران اسلامی و همچنین تأثیر روانی رنگ‌ها پرداخته است.

۲-۳. فرضیه تحقیق

به نظر می‌رسد، بکارگیری عنصر رنگ مبتنی بر اصول و ارزش‌های زیباشناسانه در سیما و مبلمان شهر ایرانی-اسلامی موجب آرامش معنوی و سلامت روان شهروندان بر مبنای فرهنگ دینی‌شان می‌شود.

۲-۴. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی، روش آن توصیفی-تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد که داده‌های مورد نیاز از طریق اسناد، کتب و ابزارهایی چون بازدید مستقیم از سایت، پرسشنامه و ثبت تصاویر استفاده و از آزمون ناپارامتری من-ویتنی برای سوالات پرسشنامه استفاده شده است. بخش اول سوالات پرسشنامه شامل اطلاعات زمینه‌ای است ۳ سوال را در برمی‌گیرد. بخش دوم شامل ۱۲ سؤال مربوط به اثر

1. Environmental psychology

2. Psychological color

3. Environmental perceptions

می‌دهد و بدون توجه به علت‌های فیزیولوژیک بررسی می‌شود [۹]. بنا بر نظریه "کریک" روانشناسی محیطی مطالعه روان‌شناختی رفتار انسان به گونه‌ای است که به زندگی روزمره او در محیط کالبدی مرتبط باشد. در روان‌شناسی محیط به آداب، رسوم، ارزش‌ها و معیارهای اجتماعی و فرهنگی توجه می‌شود. گیفورد روانشناسی محیط را "بررسی متقابل بین فرد و قرارگاه فیزیکی وی" تعریف می‌کند. به عقیده وی، در چنین تأثیر متقابلی، فرد محیط را دگرگون می‌کند و همزمان، رفتار و تجارب وی به وسیله محیط دگرگون می‌شود [۱۰].

۳-۱-۲. محیط ادراک و ادراک محیطی^۲

ادراک انسان از محیط از محوری‌ترین مقولات در روان‌شناسی محیطی و "فرایند کسب اطلاعات از محیط اطراف انسان است" [۱۱]. می‌توان گفت که ادراک انسان "در مرکز هر گونه رفتار محیطی قرار دارد زیرا منبع تمام اطلاعات محیطی است" [۴]. ادراک محیطی فرآیندی است که از طریق آن انسان داده‌های لازم را بر اساس نیاز از محیط پیرامون خود برمی‌گزیند. [۲].

۳-۲. ادراک رنگ

لنگ معتقد است: «رنگ به تمایز عناصر یک مکان یا تمایز مکان‌های مختلف کمک می‌کند. برای آسان‌تر دیده شدن اشیائی چون دستگیره درها می‌توان آن‌ها را با تفاوت رنگی قابل توجه نسبت به زمینه، طراحی کرد. از سوی دیگر، سطوح بزرگ رنگی و روشن، به ویژه وقتی که تفاوت سطوح روشنایی زیاد باشد، چشم را خسته می‌کند. رنگ‌های با کنتراست بالا چشم را جذب می‌کنند، ولی چیزهای بیش از حد چشم‌گیر خطای دید ایجاد می‌نماید» [۱۱]. ادراک رنگی را در مجموع به سه عامل مرتبط می‌دانند:

- شرایط و محیطی که رنگ در آن دیده می‌شود
- خصوصیات سطح جسم منعکس‌کننده، مانند بافت و توانایی آن برای جذب یا انعکاس نور
- توانایی فرد برای ادراک رنگ‌ها محمودی (۱۳۸۸)

از نظر پورتر و میکس+یدس (۱۹۷۶) روان‌شناسان از تأثیر رنگ بر حس وزن (سبکی و سنگینی)، دما (گرمی و سردی)، فاصله (دوری و نزدیکی) و ابعاد (بزرگی و کوچکی) آگاهند [۶]. از نظر طباطبایی (۱۳۶۶) اثر روانی هر رنگ و درک آن در واقع یک تجربه شخصی و ذهنی^۳ است که حافظه رنگی را تشکیل می‌دهد و بر اساس این حافظه رنگی، انسان مداوم رنگ‌های پیرامون خود را نه به صورتی که در آن لحظه و تحت آن شرایط وجود دارد، بلکه به صورتی که گمان می‌کند باید وجود داشته باشد، ادراک می‌نماید [۱۲].

رنگ برسیما و منظر شهری، بخش سوم شامل ۶ سؤال مربوط به اثر رنگ بر مبلمان شهری و بخش چهارم نیز شامل ۷ سؤال مربوط به اثر رنگ بر فرهنگ و هویت شهر ایرانی اسلامی است. اطلاعات با استفاده از نرم‌افزارهای Excel و Spss در سطح معنا داری ۰/۰۵ مورد ارزیابی قرار گرفته است. در کلیه جداول بیش از سه رقم اعشار در محاسبات صرفنظر است، مگر در جایی که حضور رقم سوم لازم و ضروری به نظر برسد.

محدوده‌های مورد مطالعه در این پژوهش محله حکیم و شهرک نگین اصفهان (بافت‌های کهن و جدیدشهر) است. همچنین جامعه آماری این پژوهش سه گروه از ساکنین، کاسبان و رهگذران در دو محله هستند و از هر دو محله ۳۰ نمونه در نظر گرفته شده اند به طوریکه در مجموع ۶۰ نمونه آماری به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه بندی شده انتخاب شده است.

۳. ادبیات تحقیق

۳-۱. روانشناسی محیطی

عدم توجه به نیازهای فیزیولوژیک، ایمنی روانی افراد، در طراحی و ساخت فضاهای مسکونی احداث شده برای طبقه کم‌درآمد مانند "پروت، ایگو" در شهر سنت لوئیز آمریکا، مشکلات زیادی از جمله عدم احساس تعلق ساکنین به فضاهای مشاع، عدم توجه به مفهوم قلمرو در طراحی فضاهای عمومی، عدم توجه به فرهنگ و شیوه زندگی افراد کم‌درآمد، یکنواخت بودن همه بلوک‌ها و سردرگمی مراجعه‌کنندگان را به دنبال داشت [۲]. از نظر روانشناسان مشکل اینجا بود که اصلی‌ترین معیار معماران توجه به فرم و جنبه‌های زیبایی‌شناختی آن بود و در فرایند طراحی تأکید بیشتری بر مسائل زیبایی‌شناختی فضاهای طراحی شده داشتند نه پرداختن به مسائل مربوط به نیازهای روان‌شناسانه معماری و کارکردی آن. از این‌رو، روان‌شناسان معتقد بودند که طراحان نیازهای واقعی و روزمره استفاده‌کنندگان را قربانی زیبایی‌شناسی شخصی کنند. طراحان به تجربه دریافتند که طراحی برای ساخت محیطی همساز با خواست‌های انسان در جوامع بزرگ و با ساختی پیچیده امری ضروری است (همان منبع). بنابراین، گروه کوچکی از معماران به ضرورت ایجاد این زبان مشترک پی برده و در تلاش برای ساخت و ایجاد دانشی نو برای ساخت محیطی که بتواند بهتر از پیش برای مردم مأنوس باشد، برآمدند. [۸].

۳-۱-۱. ماهیت روانشناسی محیطی^۱

امروزه روانشناسی محیطی یکی از رشته‌های مهم و فعال در دانشگاه‌های معتبر دنیا می‌باشد. موضوع روانشناسی محیط فقط تأثیر مثبت و یا منفی محیط بر انسان و بالعکس مورد توجه قرار

2. Color apperception
3. Subjective

1. Environmental perceptions

۳-۲-۱. رنگ و ادراک عمق، فاصله، وزن و دما

گروتر (۱۳۸۶) بر این باور است که می‌توان تأثیرات فضایی را به کمک رنگ‌ها تعدیل یا تشدید نمود. فرد رنگ‌های گرم را نزدیک‌تر به خود تصور می‌نماید؛ گویی این رنگ‌ها فضا را تنگ می‌کنند. برعکس رنگ‌های سرد که فضا را دورتر از آنچه هست به نظر می‌آید. همچنین رنگ‌های تیره ایجاد عمق می‌نمایند، هر چه اختلاف درجه روشنایی رنگ‌ها با زمینه کمتر باشد به نظر نزدیک‌تر می‌رسند. رنگ‌ها وزن ادراکی نیز دارند رنگ‌های روشن سبک‌ترند و رنگ‌های تیره، سنگین‌تر. رنگ سیاه به عنوان تیره‌ترین رنگ در این مورد استثناست، رنگ سیاه خالی بودن را تداعی می‌کند [۱۳]. آزمایش‌ها و تجربه ثابت کرده که انسان می‌تواند به وسیله احساسش تا هفت درجه گرما و سرما را در محیط اطرافش حس کند. احساس تضاد سردی و گرمی یا به عبارت دیگر سرما و گرما بستگی به عوامل درونی و ذهنی دارد. به طور کلی گزند جین (۱۹۷۳) در مورد اثر رنگ بر ادراک فاصله، احساس ذهنی گرما و واکنش‌های روان‌شناختی مشاهدات زیر را داشته است [۱۴]. با وجود این لنگ در مورد آثار فیزیولوژیک ادراک روان‌شناختی رنگ می‌نویسد: «افرادی معتقدند تمام رنگ‌های تیره افسرده کننده هستند و تمام رنگ‌های روشن زندگی را آسان‌تر، روشن‌تر و دوستانه‌تر می‌کنند. [۱۱].

جدول ۱. اثرات روان‌شناختی رنگ‌ها؛ گزندجین، ۱۹۷۳ به نقل از لنگ، ۱۳۸۳ (قلعه‌نویی، تدین، ۱۳۸۹).

رنگ	احساس فاصله	احساس گرما	انگیزش روانی
آبی	دورتر	سرد	پر آسایش
سبز	دورتر	سردوخنثی	خیلی پر آسایش
قرمز	نزدیک	گرم	خیلی برانگیزنده
نارنجی	خیلی نزدیک	خیلی گرم	برانگیزنده
زرد	نزدیک	خیلی گرم	برانگیزنده
قهوه‌ای	خیلی نزدیک	خنثی	برانگیزنده
بنفش	خیلی نزدیک	سرد	تهاجمی - افسرده

۳-۲-۲. تأثیر ویژگی‌های فردی در ادراک رنگ

خوو (Khouw, 2001) معتقد است واکنش هر فرد نسبت به رنگ می‌تواند بر اساس ویژگی‌هایی مانند سن، جنس، تعلق قومی یا گروه اجتماعی-اقتصادی و حتی آب‌وهوای محلی تبیین شود. با این وجود برخی از رنگ‌ها یا خوشه‌ای از آن‌ها، واکنش‌های مشابهی را در اغلب افراد به وجود می‌آورند. برای مثال، رنگ‌های قرمز، پرتقالی یا زرد با ایجاد یک جو هیجانی و گرم، مشوق عمل هستند. رنگ‌های سرد مانند بنفش و آبی با ایجاد حالت غیرفعال، آثار آرام‌بخش دارند. بنابراین هر چند زمینه نمادین رنگ به محیط جغرافیایی، فرهنگی، حالات و خصایص روحی هر انسان بستگی

دارد، اما با این وجود رنگ‌ها می‌توانند احساسات تقریباً مشابه و نزدیکی را به لحاظ روان‌شناختی در افراد مختلف برانگیزند و این همان عاملی است که متخصصان در دانش رنگ درمانی از آن بهره می‌برند. طبق نظر مادن (۲۰۰۰) رنگ‌ها نقش مهمی در ایجاد نظم روانی انسان دارند [۱۲].

■ جنسیت

نیومن توانایی تمایز رنگ‌ها در زنان را بیشتر از مردان می‌داند. برای مثال زن‌ها بین رنگ صورتی تا بنفش طیف گسترده‌ای از رنگ‌ها از قبیل صورتی، سرخابی، یاسی، بادمجانی، پوست‌پیزی و نهایتاً بنفش را شناسایی می‌کنند و اختلاف بسیار ظریف رنگ‌ها را بهتر درک می‌کنند، در صورتی که این تنوع رنگ با جزئیات در مردها نیست (نیومن، ۲۰۰۸). ۹ گروهی از پژوهشگران با متمرکز شدن بر تفاوت زنان و مردان در ادراک رنگ‌ها به چند نکته دست یافته‌اند:

- ترجیح انحصاری یک رنگ در زنان کمتر از مردان است؛
- بین دو جنس در انتخاب رنگ‌های روشن و تیره تفاوتی دیده نمی‌شود؛
- زن‌ها رنگ‌های ملایم و مردها رنگ‌های زننده را ترجیح می‌دهند [۱۶]؛

■ سن

رئسی (۱۳۸۷) بر این اعتقاد است که جذابیت رنگ‌ها در سنین مختلف تغییر می‌کند. در خلال خردسالی، کاربرد رنگ‌ها بیش از آنکه با واقعیت منطبق باشد جنبه فاعلی^۱ (درونی یا ذهنی) دارد. از دیدگاه گروتر (۱۳۸۶) برای بچه‌ها در سنین معینی رنگ مهم‌تر از فرم است. همچنین باور نیومن آن است که معنای نمادین رنگ‌ها در نقاشی کودکان متفاوت است. کودکان کمسن‌تر مجذوب رنگ‌های تند و گرم می‌شوند و به تدریج با افزایش سن رنگ‌ها به صورت سایه‌های ملایم‌تری درمی‌آیند تا در نهایت، رنگ‌های ملایم در افراد مسن‌تر از جاذبه بیشتری برخوردار می‌شوند [۱۵].

■ شرایط روحی و روانی

خوو می‌نویسد: «اغلب افراد نسبت به قدرت روان‌شناختی رنگ هوشیارند و کمتر کسی است که تحت تأثیر رنگ قرار نگیرد. برای بهزیستی^۲ یا بهتر زیستن، رنگ‌های پیرامونی باید با شخصیت ما هماهنگ باشند» [۱۶]. در واقع رنگ یک جنبه مهم، غیرکلامی و گسترده در محیط اطراف انسان را تشکیل می‌دهد. همچنین پژوهشی در سال ۱۳۸۲ توسط صدر و اربابی بر روی افراد سالم و افراد مبتلا به بیماری‌های روحی و روانی در ایران انجام گرفت. در این مطالعه از تست روانی لوشر برای تشخیص تمایلات رنگی افراد استفاده گردید که نتایج آن به شرح زیر بود:

1. Well-being
2. Mental health

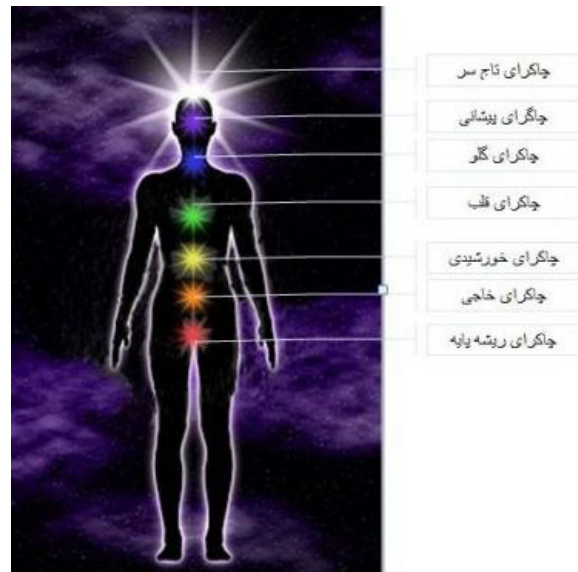
حق بشری و هدفی اجتماعی در جهان شناخته شده است [۱۸]. سلامتی دارای ابعاد مختلف جسمانی، روانی، هیجانی، عقلانی، معنوی و اجتماعی است که این ابعاد با وجود بهره‌مندی از وجود مشترک، دارای جنبه‌های متفاوت نیز بوده و از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرند [۱۹].

۳-۳-۱. سلامت در شهر

سازمانی جهانی بهداشت گسترش شهرنشینی را یکی از اثرگذارترین وقایع قرن بیستم و بر سلامت انسان‌ها می‌داند. این سازمان برای تأمین سلامت انسان علاوه بر ایمن‌سازی افراد در برابر بیماری‌ها، ارتقای کیفیت محیط زندگی را نیز تعیین‌کننده دانسته است [۲۰]. از نگاه سازمان بهداشت جهانی کیفیت پایین محیط شهری، آلودگی هوا، مدیریت نامناسب ضایعات شهری، آلودگی صوتی و نیز اثرات زیانبار مواد شیمیایی سمی و فلزات سنگین مانند سرب و جیوه می‌تواند زندگی ساکنان کلان‌شهر را تهدید کند. همچنین تأثیر طراحی و کیفیت بصری محیط شهر بر رفتار مردم و سلامت روانی آنان در تحقیقات طراحان محیطی از جمله ویلیام وایت، اپلیارد، کوین لینچ و الکساندر به اثبات رسیده است [۲۱]. از نظر لینچ "فلسفه وجود شهر برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، فرآیندی است که هدف نهایی آن «خلق محیط زیست سالم و محل اسکان ایده‌آل برای یکایک شهروندان» است. به عبارت دیگر، هدف برنامه‌ریزی شهری، توسعه همه‌جانبه و ایجاد محیط زندگی سالم برای شهروندان است" [۲۲].

۳-۳-۲. مفهوم سلامت روان^۱

سلامت و بیماری تحت تأثیر عوامل گوناگونی قرار می‌گیرند. با وجود اینکه بیماری‌های واگیر و ارثی رایج و معمول‌اند، عوامل رفتاری و روان‌شناختی زیادی وجود دارند که می‌توانند به‌زیستی جسمانی و وضعیت‌های پزشکی گوناگون را تحت تأثیر قرار دهند. روانشناسی سلامت یک حوزه تخصصی است که بر نحوه اثرگذاری عوامل زیستی، رفتاری، روان‌شناختی و اجتماعی بر سلامت و بیماری تمرکز می‌کند [۲۳]. سلامت و بیماری نتیجه تعامل میان نیروهای زیستی، روانی و اجتماعی است [۱۶]. سلامت نه فقط نبود بیماری، و نقص که آسایش کامل جسمی، روانی و اجتماعی است. دیدگاه کنونی درباره سلامت و بیماری، دیدگاهی وسیع است که شامل تأثیر متقابل جنبه‌های زیستی، روانی و اجتماعی زندگی شخص است. این دیدگاه جدید را الگوی زیستی-روانی-اجتماعی می‌خوانند [۲۴]. الگوی زیستی-روانی-اجتماعی به توصیف تعاملات میان عوامل روانی-اجتماعی و زیست‌شناختی در سبب‌شناسی و پیشرفت بیماری می‌پردازد [۲۰].

تصویر ۱. رابطه بدن انسان و درمان رنگ در نواحی [۲۳].

جدول ۲. مقایسه انزجار از رنگ‌ها و ترجیح رنگ‌ها در بین افراد سالم و مبتلا به اختلالات روانی [۱۷].

رنگ	انزجار از رنگ‌ها		ترجیح رنگ‌ها	
	تعداد	درصد	افراد سالم	افراد با مشکلات روانی
آبی	۳	۵/۲	۰	۱۵
سبز	۳	۵/۲	۱	۱۳
زرد	۷	۱۲	۹	۷
قرمز	۴	۶/۹	۵	۶
بنفش	۸	۱۵/۵	۸	۶
خاکستری	۸	۱۳/۸	۹	۴
سیاه	۱۲	۲۰/۷	۱۲	۴
قهوه‌ای	۴	۶/۹	۷	۲
هیچکدام	۸	۱۳/۸	۱	۱
جمع	۵۸	۱۰۰	۵۲	۵۸

۳-۳-۳. مفهوم سلامت

سلامت به عنوان یک موضوع شایع در بسیاری از فرهنگ‌ها، یک

جدول ۳. روانشناسی رنگ‌ها [۲۶]، [۲۷]، [۲۸].

رنگ	رنگ از نظر اقسام رنگ	علاقه افراد به رنگ (از نظر جنسی و سنی)	نماد یا سمبل رنگ	جایگاه رنگ در فرهنگ ایرانی-اسلامی	اثر رنگ در فضا
قرمز	رنگ گرم	رنگ مورد اکثر افراد به ویژه کودکان است.	عشق، امید به زندگی، خطر، نشاط	نماد شهادت	ایجاد فضایی هیجان‌انگیز
نارنجی	رنگ گرم	رنگ مورد علاقه جوانان	طراوت و شادی، تجمل	نماد برکت و نعمت	در معرض تماشا بودن است و مناسب برای کاربری تجاری و بازار است
زرد	تا حدودی گرم	رنگ مورد علاقه جوانان و نوجوانان	ابدیت و جاودانگی	نماد تقدس و نورانیت	فضای زرد کنجکاوی را برمی‌انگیزد و امید را افزایش می‌دهد
بنفش	تا حدودی سرد	رنگ مورد علاقه بانوان	رنج و همدردی	روحیه لطیف و زیباسازی، ایمان قوی	فضای کمیاب، قدرتمند، مرموز و همراه با آرامش است.
آبی	رنگ سرد	رنگ مورد علاقه مردم به ویژه آقایان	آرامش و پاک‌ی	معنویت، ایمان و ملکوت	فضایی آرام، خنک به همراه آب سرزنده و حس تنفس و پاک‌ی هوا.
فیروزه‌ای	رنگ سرد	رنگ مورد علاقه خانم‌ها	قداست	عزت نفس	فضایی آرام‌بخش معنوی
سبز	رنگ سرد	رنگ مورد علاقه خانم‌ها	زندگی، جوانی، پول، نوگرایی، ایمنی	عقل و ایمان و رنگ تعالی و کمال است	فضای آرامش‌بخش و همراه با سلامتی و تنفس مانند حضور گیاهان در فضای شهر
سفید	رنگ خنثی	رنگ مورد علاقه دوشیزه‌های جوان‌تازگی، صلح، پاک‌ی	تقوا، بی‌گناهی، پاک‌ی	مفرح و دلگشا و روحانی (رنگ مورد علاقه پیامبر اسلام)	فضا را جادارتر و بی‌نهایت جلوه می‌دهد در فضای برفی ذهن به اوج تخیل می‌رسد.
سیاه	رنگ خنثی	رنگ مورد علاقه بزرگسالان	بی‌علاقگی، بدبینی، ناپاوری، سوگواری و عزاداری	رنگ حجاب، زنان برای عدم جلب توجه	فضا را مرده و تاریک می‌کند
خاکستری	رنگ خنثی	رنگ مورد علاقه سالمندان و میانسالان	فساد و تباهی	تبادل روحی و عصبی	به دلیل خنثی بودن آن حالت بی‌تفاوت دارد نه فضا را شاد می‌کند نه غمگین

۳-۳-۳. علائم اختلالات روانی شهروندان

نگرانی و اضطراب (استرس)-افسردگی-ترس از محیط اجتماعی (احساس عدم امنیت)-عدم تعادل روانی و انجام رفتارهای نابهنجار در محیط شهری-آشفته‌گی سردرگمی در محیط شهری از جمله علائم اختلالات روانی شهروندان می‌باشد. افراد سالم از نظر روانی در ارتباط با محیط شهری، احساس آرامش و امنیت در شهر دارند و به دیگران در محیط شهری احترام و حق اولویت می‌دهند و حس دلبستگی و همبستگی و با محیط اجتماعی خود برقرار می‌کنند. آن‌ها روحیه با نشاطی دارند و در محیط خود انعطاف‌پذیرند.

▪ تأثیر شهرنشینی بر افزایش میزان استرس

رشد افسار گسیخته شهرنشینی و حواشی آن سلامت روان بسیاری از شهروندان را به طور مستمر تهدید می‌کند. ازدحام جمعیت، بیکاری، فقر، اختلافات فرهنگی و احساس تنهایی در کنار مشکل مسکن برای آن‌هاییکه اجاره‌نشین هستند، همگی عوامل مهم تشدید استرس‌های روانی در شهرها محسوب می‌شود [۲۴]. شهرنشینی و پیشرفت تمدن امروز، دگرگونی روابط اجتماعی بخصوص زندگی در شهرهای بزرگ و شلوغ، فشارهای جسمی و روانی ناشی از ترافیک، آلودگی‌های بصری، هوا، امواج و صدا و آثار آن بر روان و رفتار انسان موجبات تشدید استرس را فراهم می‌کنند. در حال حاضر عوامل استرس در جهان نسبت به گذشته بیشتر شده زیرا بعضی از مکانیسم‌های سنتی که به مردم کمک می‌کرد تا با فشارهای روانی مقابله کنند، به تدریج رو به نابودی می‌رود.

۳-۳-۴. رنگ درمانی

رنگ درمانی روشی جدید نیست و از زمان‌های بسیار قدیم وجود داشته است. نخستین بار مصری‌ها و یونانی‌ها از رنگ‌ها برای درمان استفاده کردند [۲۵]. نفوذ رنگ‌ها و تأثیر آن‌ها روی بدن انسان به طرق گوناگون ثابت شده است. پژوهش‌های مختلفی در مورد علل ترجیح یک رنگ به رنگ دیگر، آثار رنگ‌ها بر ذهن آدمی ایجاد شادی یا افسردگی در آن‌ها و تعادل فکری و جسمی، انجام شده است.

۳-۳-۴-۱. روانشناسی رنگ‌های سرد و گرم

افرادی که رنگ سرد بر آن‌ها غالب است دارای نگرشی انزواطلبانه نسبت به دنیای بیرون هستند. سازگاری با شرایط و حالات جدید و ابراز احساسات آزادانه برای آن‌ها دشوار است. این افراد از نظر هیجانی سرد و خوددار هستند. در رابطه ذهنیت و عینیت تأکید آنان بر ذهنیت است. شخصی که رنگ گرم در او غالب است در نظام او برون‌گرا و شخصی که رنگ سرد بر او غالب است در نظام او درون‌گرا محسوب می‌شود. [۲۶].

جدول ۴. تأثیر رنگ‌ها بر سلامت جسم و روان [۲۶]، [۲۷]، [۲۸].

رنگ	سلامت روان	سلامت جسم
سیاه	ایجاد حس سستی و کندی در فرد، حالت یأس و ناامیدی و اندوه	کاهش سلامتی فرد از نظر اسلام (از نظر کثیفی)
فیروزه‌ای	آرام‌بخش، افزایش عزت و سلامت نفس	درمان تب شدید، افزایش قدرت بینایی
سرمه‌ای	آرامش در زمان بحران و ناراحتی	رفع خستگی، درمان بیماری‌های پوستی
قهوه‌ای	باعث اجتماعی شدن فرد شده و عزم را جزم می‌کند.	
زرد	تحریک مغز و شبکه عصبی و از بین بردن ناامیلات روحی، احساس شادی در فرد، آگاهی و دانش	درمان معده، روده، دستگاه‌هاضمه و کلیه‌ها
سبز	حالت آرامش، تعادل روح و روان و رفتار، احساس امنیت و ثبات اجتماعی	تعادل در حرارت و تب بدن، بهترین رنگ برای افزایش سلامتی، درمان ناراحتی‌های قلبی، فشارخون، میگرن، بی‌حالی و سستی،
قرمز	روح‌افزا و جان‌بخش، رنگ احساسات و هیجان است. استفاده بیش‌ازحد از آن موجب آزار روحی و روانی است. رنگ خشم، بی‌صبری و بی‌قراری.	تحریک فیزیکی بدن و فعالیت، درمان سرماخوردگی، عفونت ریه، ناراحتی ناشی از گردش خون، فشارخون پایین، افزایش حرارت بدن
آبی	از بین بردن افسردگی و بیماری‌های ذهنی	افزایش اکسیژن در بدن، خاصیت گندزدایی و میکروب‌کشی، کاهش درد برای بیمار، درمان بیماران فشارخون بالا، کم کردن اشتها.
نارنجی	افزایش نشاط در فرد و شرکت در فعالیت اجتماعی	درمان سیستم عضلانی و ماهیچه‌ای، درمان طحال، پانکراس، معده، روده و کلیه (درمان دستگاه گوارش)، محرک اشتها است.
صورتی	کاهش استرس و افزایش آسودگی خاطر، افزایش قدرت تخیل برای کودکان	
بنفش	نشانه روحیه زیبا و زیبایی‌پسندی و رنگ آرامش‌بخش است.	
خاکستری	نه اضطراب‌آفرین و نه آرامش‌بخش است (رنگ خنثی). با ترکیب آبی و سبز موجب می‌گردد که چشم و اعصاب دچار خستگی و ملالت نگردند. استفاده بیش‌ازحد این رنگ باعث افسردگی در فرد می‌شود.	تأمین‌کننده سلامت چشم و تعادل جسم، استفاده بیش‌ازحد از آن موجب از بین رفتن سلامت و حیات فرد می‌شود.

۳-۴. محیط و تأثیر آن بر انسان و رفتار

مجموعه‌ای از قابلیت‌های محیط در یک موقعیت ویژه، محیط

1. Environmental behavior

بالقوهای را برای رفتار انسان در آن مکان ایجاد می‌کند. فرآیندهای ادراک، شناخت و رفتار فضایی تحت تأثیر شایستگی‌های فردی و گروهی و ساختار محیط ساخته شده‌اند [۱۱]. تأثیری که محیط بر انسان می‌گذارد در اثر نحوه و کیفیت ادراک آدمی از محیط پیرامونش شکل می‌گیرد [۲۹]. ادراک محیط بر اساس دانش و اطلاعاتی که انسان نسبت به اشکال، فضاها، عملکرد و معنای ظاهری و باطنی آن‌ها دارد، یکی از اولین نتایج مرتبط بر تماس انسان با محیط می‌باشد.

آموس راپاپورت (۱۹۷۷) سه نظریه متداول در حوزه نحوه تعامل میان محیط کالبدی و رفتار انسان را بیان می‌کند.

جدول ۵. نظریه‌های تأثیر محیط کالبدی بر رفتار انسان [۳۰].

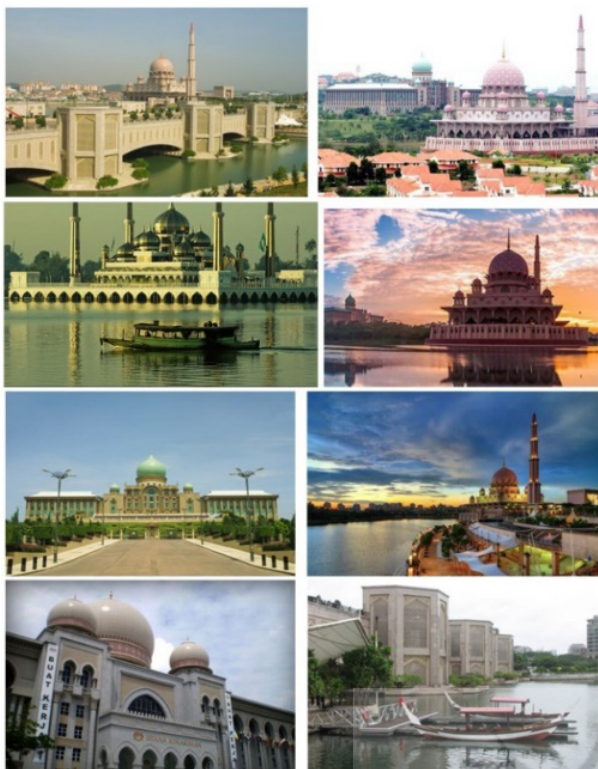
گرایش رفتار محیط	ویژگی اصلی	طرفداران اولیه
جبرگرایی محیطی	تغییر در منظر و عناصر معماری محیط، به تغییر در رفتار اجتماعی منجر می‌شود.	معماران و شهرسازان دوره مدرن
اختیارگرایی محیطی (امکان گرایی)	محیط معمولاً باعث بروز رفتار نمی‌شود، بلکه زمینه‌ای برای وقوع رفتار است و افراد بر اساس معیارهای فرهنگی دست به انتخاب زده و رفتار می‌نمایند.	جامعه‌شناسان و دانشمندان جغرافیای شهری
احتمال گرایی	تأثیر محیط کالبدی بر رفتار، یک تأثیر احتمالی است و بر حسب ویژگی‌های محیط احتمال وقوع رفتاری خاص در برخی از محیط‌ها نسبت به برخی دیگر بیشتر یا کمتر است.	روانشناسان محیط

۳-۴-۱. اثر رنگ بر رفتار محیطی

رنگ‌ها آن‌چنان در روح و روان آدمی اثر می‌گذارد که موجب تغییر رفتار وی می‌شوند و این نوع تغییر به تحول در خصوصیات و شخصیت افراد منجر می‌گردد. یک رنگ بخش میانی مغز را تحریک می‌کند و در نتیجه بر اعصاب و روان انسان اثر می‌گذارد [۲۶]. رنگ‌ها به دلیل وظیفه رسالت و پیام‌رسانی و انتقال مفاهیمشان مهم‌ترین نقش را در الگوی رفتاری انسان شهرنشین داشته‌اند [۳۱].

۳-۵. اثر رنگ طبیعت بر سلامت و سلامت روان در شهر ایرانی اسلامی

انسان و رنگ زیرمجموعه‌ای از نظام کل و جهان می‌باشند، لذا انسان و رنگ و طبیعت دائماً در تعامل باهم بوده و در نهایت انسان محصور در چهاردیواری طبیعت را تحت تأثیر قرار می‌دهند

تصویر ۳. شهر پوتراجایا در مالزی [۳۵].

۴. نمونه خارجی

۴-۱. پوتراجایا در مالزی

مبنای طراحی شهری پوتراجایا بر اصل باغ - شهر با تکیه بر حفظ ۳۸ درصد از منطقه برای فضای سبز و با تأکید بر تقویت چشم‌اندازهای طبیعی می‌باشد. اگرچه مالزی یک کشور چندقومیتی با مالایی‌ها، چینی‌ها، هندی‌ها و گروه‌های اوراسیایی است، اما معماری پوتراجایا تا حد زیادی به سبک عربی مدرن نزدیک است و معماری ساخت آن نیز ترکیبی از معماری اسلامی و مدرن غربی است که به کارگیری عناصری از معماری غربی در آن، بیانگر توجه مردم مالزی به معماری جهانی است. وجود چهار ساختمان اسلامی در چهار طرف خیابان اصلی شهر نمایشگر صلابت اسلام در مالزی است. در

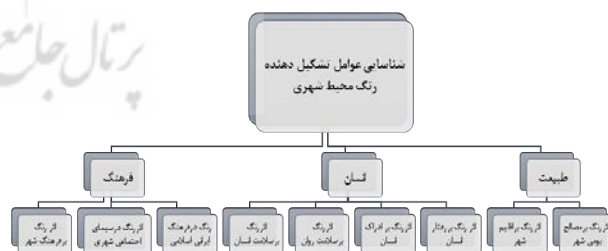
مرکز این شهر دریاچه مصنوعی ایجاد شده که پل‌های زیبایی بر روی آن ساخته‌اند

که از معماری‌های مختلف بهره‌گیری شده است. به عنوان مثال پل پوترا از معماری پل خواجه ایران الگوبرداری شده و طول آن ۴۳۵ متر است کلاً این شهر دارای ۸ پل بسیار زیبا می‌باشد. مسجد شهر پوتراجایا که در حاشیه دریاچه مصنوعی قرار دارد، مسجدی است با گنبد صورتی رنگ و نقش و نگار برجسته طرح اسلامی بر آن که چهار گنبد کوچک‌تر، گنبد اصلی را احاطه کرده‌اند و گلدسته‌ای به ارتفاع ۱۱۶ متر که بلندترین مناره

[۳۲]. از جهت رنگ‌شناسی تعادل روانی زمانی در انسان به وجود می‌آید که ارتباط بین انسان، رنگ و طبیعت متعادل باشد در آن صورت اثر مثبت بر روح و روان انسان خواهد گذاشت و در غیر این صورت با عدم جایگزینی صحیح رنگ در مکان خاص خود و بکارگیری نادرست آن در محیط‌های انسانی صدمات روحی شدیدی بر انسان وارد خواهد آمد [۲۶]. رنگ بر نیازهای روحی روانی و جسمی، شرایط یادگیری، کنترل رفتار خشمگینانه، احساسات، درمان افسردگی، اختلالات یادگیری و سطح انرژی اثر دارد و برای کنترل نبض، تپش قلب، فشارخون، اشتها و حتی خواب مفید است [۳۳]

از دیرباز تأثیر روان‌شناختی رنگ‌ها در اشخاص مختلف مورد توجه دانشمندان بوده است؛ مثلاً ثابت شده که اتاق‌های آبی در بیمارستان‌ها یا شیشه‌های آبی رنگ روی بیماران تأثیر مثبتی به جای می‌گذارد و یا رنگ‌های سبز و آبی خستگی را کاهش می‌دهند. رنگ‌های سبز و آبی از رنگ‌های سردند و آبی رنگ آرامش است [۲۶]. رنگ‌های بنفش و ارغوانی از رنگ‌های مجلل و فاخرند و بنفش رنگ وقار و عفت نفس است. قرمز تیره و بنفش تیره و سیاه قابلیت دید کمتری دارند و فضا را محدودتر نشان می‌دهند.

تلفیق رنگ سیاه، و زرد تأثیر بصری زیادی دارد و برای مشخص کردن موانع و محدوده‌های خطر استفاده می‌شود. از دیدگاه روانشناسی چهار رنگ آبی، سبز، قرمز و زرد نمایانگر نیازهای اساسی انسان و روان او هستند. این روانشناسی رنگ هنگامی که در مکانی و در هنری دینی به کار می‌رود، نمادگرایی بیش‌تری می‌یابد. رنگ‌های سبز گیاهان آبی آسمان و دریاها و کرم و اخرا خاک‌های حاصل خیز برای سلامت جسمی و روحی افراد تأثیر به سزایی دارد که باید برای حفظ این رنگ‌ها در طبیعت کوشید و با از بین بردن آن‌ها مبارزه کرد.

تصویر ۲. شناسایی عوامل تشکیل دهنده رنگ در محیط شهری (نگارندگان).

در ادامه بر اساس حوزه سلامت و سلامت روان در شهر ایرانی اسلامی و شناسایی عوامل تشکیل دهنده رنگ به بررسی چند نمونه خارجی پرداخته خواهد شد:

۴-۴. میکونوس در یونان

میکونوس یکی از جزایر زیبای یونان و یکی از مهم‌ترین مقصدهای گردشگری یونان است که در شمال شرق این کشور و در میان دریای اژه قرار گرفته و تمام ساختمان‌های آن به رنگ سفید است. گرچه این جزیره چند رنگ نیست ولی سفیدی بناهای آن در میان رنگ آبی دریا و آسمان هارمونی خاصی به این شهر می‌بخشد. این جزیره در شب نیز بسیار تماشایی است چراکه رنگ سفید ساختمان‌ها در دل تاریکی شب می‌درخشد و جلوه خاصی به این شهر می‌دهد.

پس از بررسی نمونه‌های فوق، اصول زیر استخراج شد:

- استفاده از رنگ یکسان در جزئیات (قاب پنجره، پوشش درها و پنجره‌ها) برای ایجاد وحدت و یکپارچگی.
- توجه به سابقه تاریخی رنگ‌ها در سطح شهر و حفظ رنگ‌های قدیمی و باارزش در فرهنگ و آداب و رسوم مردم شهر و در هویت محلی
- استفاده از طیف‌های رنگی گرم، ملایم و شاد که حس خودمانی بودن و سرزندگی فضا را تقویت می‌نماید.
- حضور گسترده رنگ در برگزاری مراسم و اعیاد آیینی و مذهبی، که به تقویت حس مکان کمک شایانی می‌نماید. (تصویر ۶)

تصویر ۶. شهر میکونوس در یونان [۳۷].

۴. شناخت بستر طرح

مورد مطالعاتی پژوهش در دو محله حکیم (بافت قدیمی) و شهرک نگین (بافت جدید) شهر اصفهان انتخاب شده و مشخصاً دو محور اصلی از این دو محله تحت بررسی قرار گرفته‌اند. محله حکیم در بخش مرکز منطقه ۳ اصفهان قرار داشته و از شمال، غرب، جنوب و غرب به ترتیب با معابر جمال‌الدین عبدالرزاق، چهارباغ عباسی، سپاه و هاتفا منتهی شده است. شهرک نگین (به عنوان بافت جدید) در منطقه ۱۲ شهرداری قرار داشته، و با جاده خورزوق، بهارستان، بزرگراه کاوه و خیابان مطهری منتهی می‌شود.

جنوب شرقی آسیاست. کاخ دادگستری یکی از زیباترین بناها در پورتوراجیا است و طراحی این بنا به صورت تلفیقی از معماری اسلامی، با الهام از بنای تاج محل در هندوستان، انجام گرفته است. طیف رنگی غالب بر آثار معماری این شهر نیز به تبعیت از همین الگوهای معماری شکل گرفته است [۳۴].

۴-۲. شهر فاولا در ریودوژانیروی برزیل

شهر فاولا در ریودوژانیروی برزیل یک شهر خلاقانه از نظر رنگی است که در بخش فقیرنشین این شهر به محیطی کاملاً رنگارنگ بدل گردیده است. این امر به نحوی موجب غرور و افتخار ساکنان این محله‌ها گردیده که فاقد محیط زندگی نسبتاً مطلوب می‌باشند. (تصویر ۴)

تصویر ۴. شهر فاولا در ریودوژانیروی برزیل، بخش فقیرنشین [۳۶].

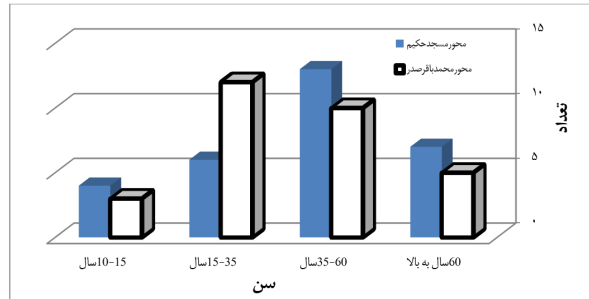
۴-۳. گوانجوتو در مکزیک

شهر کوچک گوانجوتو، سال ۱۵۵۴ بر فراز کوهی به همین نام به عنوان شهری پلکانی با میراث معماری به سبک اسپانیایی بنا شد. در ساخت خانه‌های آن از سنگ ماسه‌ای سبز و صورتی همان منطقه استفاده شده است که نماد خرد در فرهنگ مکزیک است بنابراین رنگ سبز از اهمیت ویژه‌ای در این «قورباغه سبز» نام این شهر به معنی فرهنگ برخوردار است و نیمی از خانه‌های این شهر با طیف‌های مختلف سبز رنگ آمیزی شده‌اند. این شهر در کنار معدن نقره‌ای قرار دارد ۳۰ درصد از نقره جهان را تأمین می‌کند. شهر گوانجوتو و معدن نقره آن در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شده‌اند. (تصویر ۵)

تصویر ۵. شهر گوانجوتو در مکزیک [۳۶].

حکیم اصفهان، توزیع آماری سن شرکت کنندگان، مورد ارزیابی قرار گرفته است و در تصویر ۹ مندرج می باشد. با بررسی مقادیر به دست آمده درمی یابیم که در محور مسجد حکیم به عنوان یک بافت سنتی شهر، بیشترین شرکت کنندگان در گروه سنی ۳۵-۶۰ سال و در محور محمدباقر صدر به عنوان یک بافت جدیدتر شهری بیشترین شرکت کنندگان در گروه سنی ۱۵-۳۵ سال می باشند.

تصویر ۹. نمودار اطلاعات توصیفی توزیع سن نمونه (نگارندگان).

۳-۵. تأثیر رنگ بر منظر محله

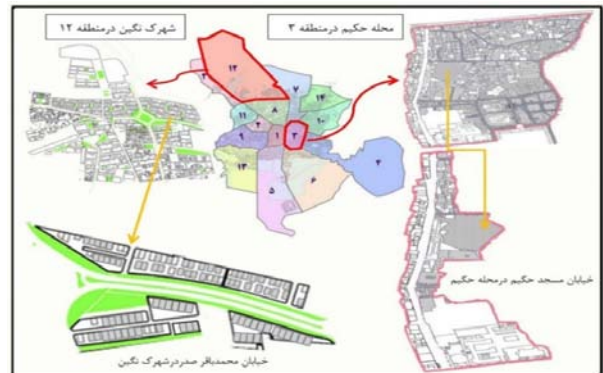
یافته ها و میزان معناداری نظرات شهروندان را دو محدوده مورد مطالعه در بخش مورد مطالعه به شرح زیر بیان شده است. فرض صفر این آزمون عبارت است از اینکه بین نظرات شهروندان در دو محدوده مطالعاتی اختلافی وجود ندارد.

جدول ۶. بررسی تأثیر رنگ بر سیما و منظر شهر از نقطه نظر آماری (نگارندگان).

معناداری آزمون	P-value	مقدار آزمون من - ویتنی	میانگین رتبه بدست آمده		تعداد
			خیابان مسجد حکیم	خیابان محمدباقر صدر	
-	۰/۳۹	-۰/۸۴	۲۸/۶۷	۳۲/۳۳	۴
-	۱/۰۰	۰/۰۰	۳۰/۵۰	۳۰/۵۰	۵
-	۰/۴۵	-۰/۷۴	۳۲/۱۰	۲۸/۹۰	۶
معنادار	۰/۰۰۲	-۳/۰۷	۲۳/۹۵	۳۷/۰۵	۷
-	۰/۴۲	-۰/۸۰	۳۲/۰۰	۲۹/۰۰	۸
-	۰/۴۶	-۰/۷۲	۳۲/۰۸	۲۸/۹۲	۹
معنادار	۰/۰۰۷	-۲/۶۹	۲۴/۶۳	۳۶/۳۷	۱۰
-	۰/۷۴	-۰/۳۲	۲۹/۸۰	۳۱/۲۰	۱۱
-	۰/۸۰	-۱/۷۵	۳۴/۳۰	۲۶/۷۰	۱۲
-	۰/۶۹	-۰/۰۳	۳۰/۵۸	۳۰/۴۲	۱۳

رنگ غالب بدنه فعلی در نماهای دو محور محمدباقر صدر و مسجد حکیم از نظر پاسخ دهندگان:

به جهت دستیابی به نتایج دقیق تر و رسیدن به تفسیر با دقت تر، لازم است برخی از متغیرها مورد بررسی و ارزیابی توصیفی قرار بگیرند. در اینجا به بررسی توزیع نمونه گیری انجام شده از نقطه نظر جنسیت و سن در هر دو محور در محله شهرک نگین و حکیم می پردازیم. (تصویر ۷)

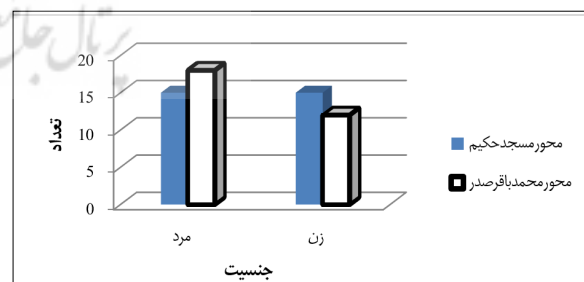
تصویر ۷. نقشه منطقه بندی اصفهان و حوزه های مورد مطالعه (نگارندگان).

۵. نتایج و یافته ها

۱-۵. توزیع نمونه بر حسب جنسیت

با مطالعه انجام شده در خیابان محمدباقر صدر در شهرک نگین و خیابان مسجد حکیم در محله حکیم اصفهان، توزیع آماری جنسیت شرکت کنندگان، مورد ارزیابی قرار گرفته است و در تصویر ۸ مندرج می باشد.

با بررسی مقادیر به دست آمده درمی یابیم که در محور خیابان مسجد حکیم در محله حکیم به عنوان یک بافت سنتی شهر، به تعداد مساوی از زنان و مردان در این مصاحبه پرسشنامه ای شرکت نموده اند و در محور محمدباقر صدر در شهرک نگین به عنوان یک بافت جدیدتر شهری بیشترین شرکت کنندگان از مردان می باشند. (تصویر ۸)

تصویر ۸. نمودار اطلاعات توصیفی توزیع جنسیت نمونه (نگارندگان).

۲-۵. توزیع نمونه بر حسب سن

با مطالعه انجام شده در دو محور محمدباقر صدر و محور مسجد

مصالح مطلوب از نظر اکثر پاسخ‌دهندگان در محور محمدباقر صدر که از نظر سنی رده جوان‌تری را به خود اختصاص می‌دادند، مصالح جدید (کامپوزیت و شیشه) متناسب با بافت جدید محلی خود بود، لکن در محور مسجد حکیم که به طور میانگین در رده سنی میان‌سال قرار داشتند، تمایل در به کارگیری مصالح سنتی (چوب، سنگ و آجر) متناسب با بافت قدیم محله مشهود بود. همان‌طور که در نمودار مشهود است، اختلاف زیادی در طیف نظرسنجی بین گزینه دوم (چوب و سنگ و آجر) مصالح سنتی و گزینه چهارم (کامپوزیت و شیشه و ... (مصالح جدید)، دو محور مشاهده می‌شود.

۷-۲. مقایسه رنگ منظر شهری از دید تصاویر ماهواره‌ای در دو محور مورد مطالعه

دید و منظر محور محمدباقر صدر در سه لایه بررسی شد که در لایه عناصر کالبدی طیف رنگی مطابق با نظر پرسش‌شوندگان بیشتر کرم و قهوه‌ای بودند و همچنین دید و منظر محور مسجد حکیم در سه لایه بررسی شد که در لایه عناصر کالبدی رنگ مطابق با نظر پرسش‌شوندگان بیشتر طیف کرم رنگ بودند.

تصویر ۱۴. تحلیل رنگ منظر شهری شهرک نگین از دید تصاویر ماهواره‌ای (نگارندگان).

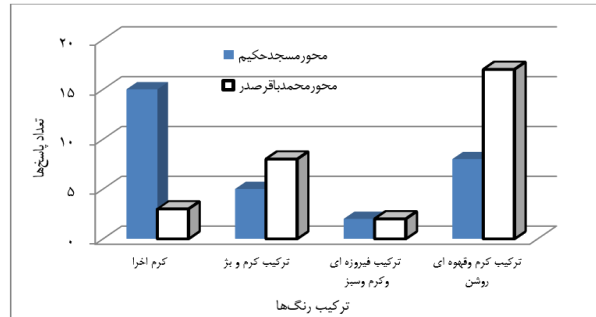

تصویر ۱۵. تحلیل رنگ منظر شهری محور حکیم از دید تصاویر ماهواره‌ای (نگارندگان).

تصویر ۱۶. تحلیل رنگ منظر شهری شهرک نگین از دید هوایی (نگارندگان).

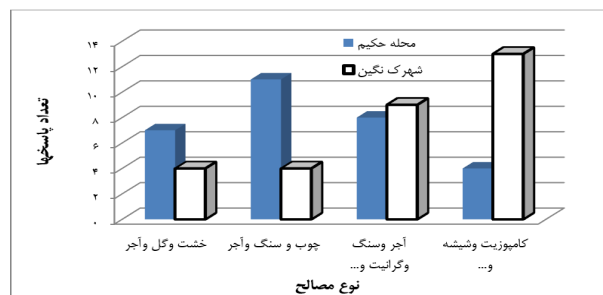
کرم اخرا (آجری)؛
ترکیب کرم و بژ؛
ترکیب فیروزه‌ای و کرم و سبز؛
ترکیب کرم و قهوه‌ای روشن.

تصویر ۱۰. نتایج آماری حاصل از پرسش‌های رنگ غالب بدنه نما (نگارندگان).

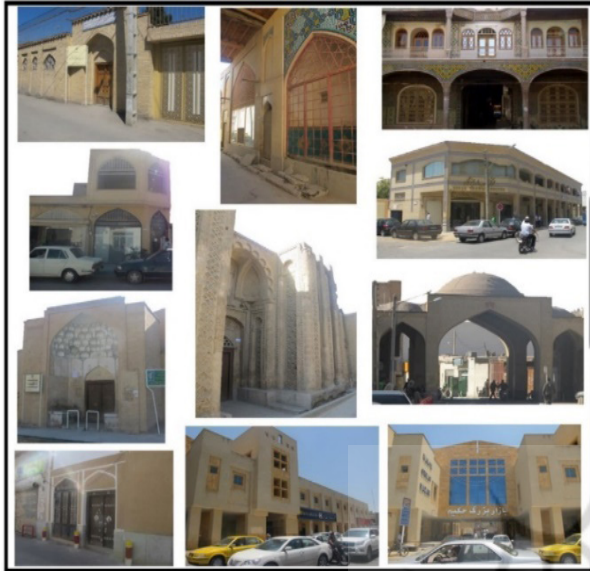
رنگ غالب محله‌ها که اصل سادگی، ایجاز و اختصار را بیان می‌نماید گویای هویت رنگی محله است. همان‌گونه که در نمودار مشهود است، اختلاف زیادی در طیف نظرسنجی بین گزینه اول (کرم اخرا) و گزینه چهارم (ترکیب کرم و قهوه‌ای روشن)، بین شهروندان دو محله مشاهده می‌شود. از نظر پاسخ‌دهندگان در محور محمدباقر صدر رنگ کرم قهوه‌ای (با درجه خلوص بالا) غالب است و در محور حکیم رنگ کرم ملایم (با درجه خلوص پایین) غلبه دارد. در این محور پاسخ‌دهندگان استفاده از رنگ‌های میدان نقش جهان که هویت کلی شهر اصفهان را جلوه‌گر می‌سازد طالب بودند و احساس می‌کردند که از طیف رنگی هویت‌بخش شهر (کرم، فیروزه‌ای و سبز) کمتر استفاده شده است.

مصالح مطلوب نمای ساختمان‌های دو محور محمدباقر صدر و مسجد حکیم از نظر پاسخ‌دهندگان:
خشت و گل و آجر (مصالح بسیار قدیمی و متناسب با اقلیم گرم و خشک)؛
چوب و سنگ و آجر (مصالح سنتی)؛
آجر و سنگ و گرانیت و ... (ترکیب مصالح جدید و سنتی)؛
کامپوزیت و شیشه و ... (مصالح جدید).

تصویر ۱۱. نتایج آماری حاصل از پرسش‌های مصالح موردپسند (نگارندگان).

این مسیر از نظر بدنه فاقد جذابیت بصری است. علت این فقدان جذابیت بصری در محور محمدباقر صدر نبود رنگ‌های شاد و سرزنده از نظر پرشش شونده‌گان است. در محور مسجد حکیم رنگ نما و منظر بیشتر کرم و نخودی بوده و همچنین از رنگ قهوه‌ای برای پنجره‌ها و درها استفاده شده است.

تصویر ۱۲. تحلیل رنگ منظر شهری محور حکیم از دید هوایی (نگارندگان).

جدول ۷. کد شناسایی رنگ سیما و منظر در دید هوایی شهرک نگین

لایه آسمان		لایه پوشش گیاهی		لایه عناصر کالبدی	
رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۱۳۲-۱۵۷-۱۸۹		۵۶-۶۳-۴۷		۵۸-۶۴-۶۶
	۱۶۷-۱۸۴-۲۰۸		۸۶-۹۶-۷۰		۷۹-۷۷-۶۹
	۱۹۴-۲۱۵-۲۳۶		۱۰۳-۱۱۱-۹۰		۱۰۲-۱۰۱-۹۹
	۲۰۸-۲۲۰-۲۳۹		۱۱۵-۱۲۱-۱۰۴		۱۱۷-۱۱۳-۱۱۰
	۱۵۸-۱۷۰-۱۸۵				۱۰۳-۹۰-۷۶
	۲۰۶-۲۱۶-۲۲۴				۱۱۹-۱۰۸-۹۳
					۱۶۲-۱۴۵-۱۳۳
					۱۶۶-۱۶۰-۱۵۲
					۱۸۸-۱۸۰-۱۶۷

تصویر ۱۳. تحلیل رنگ نما و جداره محور مسجد حکیم در محله حکیم (نگارندگان).

جدول ۹. کد شناسایی رنگ نما و جداره محور مسجد حکیم در محله حکیم (نگارندگان).

رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۷۵-۶۶-۵۸		۲۹-۸۴-۱۳۹
	۱۲۸-۱۱۰-۸۶		۱۴۷-۱۷۱-۱۸۱
	۱۵۱-۱۱۶-۵۸		۲۲۵-۲۴۵-۲۵۲
	۱۷۰-۱۵۱-۱۱۳		۷۲-۶۳-۵۶
	۱۹۰-۱۷۵-۱۴۵		۱۰۴-۱۰۴-۱۰۲
	۲۳۷-۲۲۷-۲۱۰		۱۱۸-۱۲۳-۱۲۶
	۲۲۵-۲۲۵-۲۲۵		۱۸۴-۱۷۱-۱۶۰

جدول ۸. کد شناسایی رنگ سیما و منظر در دید هوایی محله حکیم (نگارندگان).

لایه آسمان		لایه پوشش گیاهی		لایه عناصر کالبدی	
رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۱۳۲-۱۵۷-۱۸۹		۵۶-۶۳-۴۷		۳۴-۳۴-۳۳
	۱۶۷-۱۸۴-۲۰۸		۸۶-۹۶-۷۰		۷۹-۷۷-۶۹
	۱۹۴-۲۱۵-۲۳۶		۹۱-۸۷-۵۴		۱۶۶-۱۶۰-۱۵۲
	۲۰۸-۲۲۰-۲۳۹		۹۵-۹۲-۶۶		۷۱-۵۴-۴۷
	۱۰۶-۱۲۱-۱۳۸				۱۰۳-۹۰-۷۶
	۱۵۴-۱۶۰-۱۷۶				۱۶۴-۱۳۵-۱۰۵
	۱۵۸-۱۷۰-۱۸۵				۱۷۲-۱۵۸-۱۱۹
	۲۰۶-۲۱۶-۲۲۴				۱۶۲-۱۴۵-۱۳۳
					۱۸۸-۱۸۰-۱۶۷

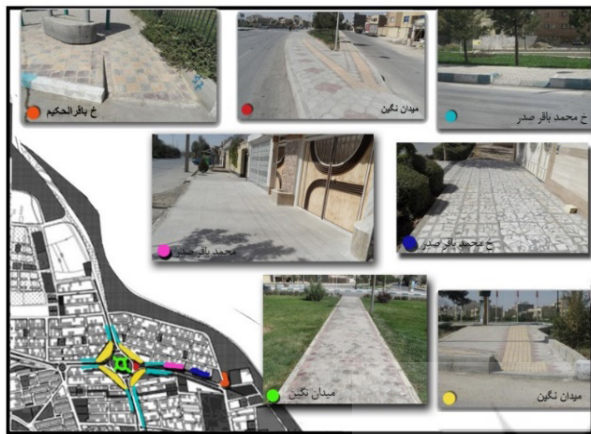
تصویر ۱۴. تحلیل رنگ نما و جداره محور محمدباقر صدر در شهرک نگین

۵-۳-۱. مقایسه رنگ نما و جداره در دو محور موردنظر از دیدگاه پرشش شونده‌گان رنگ نما و جداره در محور محمدباقر صدر بیشتر از طیف رنگ‌های کرم و قهوه‌ای است. همچنین

جدول ۱۰. کد شناسایی رنگ نما و جداره محور محمدباقر صدر در شهرک نگین

رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۱۰۰-۸۱-۵۶		۱۰۸-۱۳۹-۱۴۰
	۱۴۵-۱۲۱-۸۴		۱۴۱-۱۴۷-۱۵۳
	۱۸۱-۱۴۷-۱۰۵		۱۴۳-۱۳۸-۱۳۲
	۱۸۴-۱۷۱-۱۱۷		۱۵۱-۱۴۹-۱۴۸
	۲۰۴-۱۸۳-۱۳۵		۴۵-۴۷-۵۱
	۲۰۷-۲۰۸-۱۶۴		۱۰۱-۱۰۱-۱۰۱
	۱۱۸-۸۰-۵۷		۱۱۸-۱۱۵-۱۱۱
	۱۴۸-۱۱۳-۸۱		۱۵۴-۱۵۲-۱۴۶
	۱۸۸-۱۶۰-۱۳۱		۱۸۵-۱۸۴-۱۷۷
	۱۸۸-۱۷۷-۱۵۴		۲۰۲-۲۰۰-۱۹۲
	۱۷۲-۳۲-۳۵		۲۱۸-۲۱۵-۲۰۶

۳-۳-۵. مقایسه رنگ در کفسازی دو محور موردنظر استفاده از قطعات سنگی بزرگ وحدت و نظم بصری ایجاد می‌کند، اما قطعات کوچک باعث از بین رفتن آن می‌شود. در محور محمدباقر صدر در شهرک نگین کفسازی از قطعات کوچک با رنگ‌های خاکستری زرد و زرشکی تشکیل شده است. ترکیب بندی رنگ بین بدنه و زمینه آن از نظر اکثر پاسخ‌دهندگان در محور محمدباقر صدر تناسب این ترکیب در حد متوسط است.

تصویر ۱۷. تحلیل رنگ کفسازی محور محمدباقر صدر در شهرک نگین

جدول ۱۱. کد شناسایی رنگ کفسازی محور محمدباقر صدر در شهرک نگین (نگارندگان).

رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۱۲۶-۱۳۰-۱۳۳
	۱۵۵-۱۵۵-۱۵۳
	۲۰۰-۱۹۵-۱۸۹
	۲۱۵-۲۱۶-۲۱۱
	۱۴۳-۱۰۵-۱۰۴
	۱۴۴-۱۲۷-۱۲۶
	۱۶۶-۱۵۰-۱۵۱
	۱۹۲-۱۶۵-۱۳۸
	۱۹۰-۱۷۹-۱۶۱

کیفیت رنگ در کفسازی محور مسجد حکیم فاقد تنوع بوده و از نظر ناظر بیرونی رنگ کف با بدنه هماهنگی ندارد. در واقع ترکیب رنگ بین بدنه و زمینه آن (کفسازی) بسیار کم است.

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد طیف رنگ‌های به کار رفته شده طیف رنگ‌های خنثی مانند کرم و خاکستری است و با منظر میدان نقش جهان و رنگ‌های به کار برده شده در

۲-۳-۵. مقایسه رنگ در نورپردازی دو محور موردنظر

نتایج بدست آمده نشان می‌دهد در شهرک نگین کیفیت نورپردازی و تشخیص رنگ‌ها در خیابان‌های اصلی مطلوب می‌باشد، اما در معابر فرعی نور و طیف رنگی مشخصی دیده نمی‌شود. در محله حکیم کیفیت نورپردازی به علت قدیمی بودن بافت و فرسودگی‌های روشنایی خیابان هم در خیابان اصلی هم در معابر فرعی مطلوب نمی‌باشد.

تصویر ۱۵. نورپردازی در محورهای اصلی محله حکیم به ویژه مسجد حکیم

تصویر ۱۶. نورپردازی در محورهای اصلی شهرک نگین به ویژه محمدباقر صدر (نگارندگان).

جدول ۱۳. اصول پیشنهادی جهت ارتقاء کیفی در بهره‌برداری از عنصر رنگ در محیط شهری مورد مطالعه

ردیف	اصول پیشنهادی
۱	پیشنهاد می‌گردد با توجه به زمینه و هویت مذهبی، فرهنگی و تاریخی محدوده مورد مطالعه عنصر رنگ از طیف‌های تداعی‌کننده نمادهای مذهبی این نواحی که بین استفاده‌کنندگان در فضا بدان تعلق خاطر و حس هویت دینی وجود دارد، پیروی نماید.
۲	پیشنهاد می‌شود ساختمان‌های شهری در جهات شمال و جنوب خود با دو رویکرد متفاوت "تضاد" و "یکدستی" در بهره‌برداری از طیف‌های رنگی استفاده کنند.
۳	توجه به این نکته بسیار حائز اهمیت است که رنگ به تنهایی نمی‌تواند احیاگر یک فضای هویتی در یک بافت شهری باشد. لذا حتماً باید این عنصر را در کنار عناصر دیگری چون فرم، جنس و در ترکیب‌بندی مناسب با آن دید.
۴	در مکان با هویت فرهنگی همچون نواحی مرکزی ایران و به ویژه محدوده مورد مطالعه می‌بایست از غلبه یک رنگ در فضا جلوگیری کرد و با ایجاد تنوع رنگی مانع از خستگی شده و موجب فعال نگه‌داشتن ذهن شد.
۵	رنگ‌های غالب در مکانی که دارای هویت تاریخی است همچون مکانی که هویت سیاسی دارد باید چندان درخشان و چشم‌زننده نباشد تا در بیننده حس واقعی و قدمت مکان تداعی گردد.

در پایان کدهای رنگی پیشنهادی برای دو سایت مورد مطالعه ارائه می‌گردد:

جدول ۱۴. کد پیشنهادات رنگی در منظر شهری محله حکیم

رنگ در نما و جداره			
رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۱۰۰-۸۱-۵۶		۱۰۸-۱۳۹-۱۴۰
	۱۴۵-۱۲۱-۸۴		۱۲۵-۱۵۹-۱۷۱
	۱۸۱-۱۴۷-۱۰۵		۸۳-۱۵۹-۱۷۳
	۱۸۴-۱۷۱-۱۱۷		۱۵۰-۲۱۸-۲۱۷
	۲۰۴-۱۸۳-۱۳۵		۱۰۱-۱۰۱-۱۰۱
	۲۰۷-۲۰۸-۱۶۴		۱۱۸-۱۱۵-۱۱۱
	۱۱۸-۸۰-۵۷		۱۵۴-۱۵۲-۱۴۶
	۱۴۸-۱۱۳-۸۱		۱۸۵-۱۸۴-۱۷۷
	۱۸۸-۱۶۰-۱۳۱		۲۰۲-۲۰۰-۱۹۲
	۱۸۸-۱۷۷-۱۵۴		۲۱۸-۲۱۵-۲۰۶

آن یعنی: کرم، سفید، آبی فیروزه‌ای و سبز متفاوت است و در ساخت‌وساز جدید در محور نیز به‌هارمونی و کیفیت رنگی جداره‌ها توجه نشده است.

تصویر ۱۸. تحلیل رنگ کفسازی محور مسجد حکیم در محله حکیم

جدول ۱۲. کد شناسایی در کفسازی محور مسجد حکیم در محله حکیم (نگارندگان).

رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)
	۱۰۸-۱۱۵-۱۳۵
	۱۷۳-۱۸۲-۱۸۶
	۱۱۸-۱۱۲-۱۱۲
	۱۶۲-۱۵۸-۱۴۸
	۲۳۳-۲۲۶-۲۱۵
	۱۱۹-۱۲۵-۱۲۱
	۱۶۹-۱۶۷-۱۶۲
	۱۸۸-۱۸۸-۱۸۲
	۲۲۳-۱۸۱-۱۰۶

۶. نتیجه‌گیری و بحث

بخش اول: به کارگیری عنصر رنگ در منظر شهری:

در ایران به دلیل تنوع مصالح و رنگ‌بندی آن‌ها و هم مرغوبیت جنس رنگ ساختمان‌ها به خصوص در اقلیم گرم و خشک از خود رنگ مصالح به عنوان رنگ در نما استفاده می‌شود. پژوهش حاضر پس از بررسی‌های کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته و بهره‌گیری از نظر استفاده‌کنندگان از فضا پیشنهادات زیر را به منظور بهبود کیفیات زیباشناسانه منظر شهری به شرح زیر بیان می‌دارد:

جدول ۱۵. کد پیشنهادات رنگی در منظر شهری شهرک نگین (نگارندگان).

رنگ در نما و جداره		
رنگ	کد شناسایی رنگ (RGB)	رنگ
	کد شناسایی رنگ (RGB)	
	۵۶-۵۲-۳۹	۱۵-۴۰-۱۷۷
	۲۱۷-۱۹۷-۱۱۶	۴۹-۱۶۵-۲۲۹
	۱۰۰-۸۱-۵۶	۱۰۸-۱۳۹-۱۴۰
	۱۴۵-۱۲۱-۸۴	۱۳۵-۱۵۹-۱۷۱
	۱۸۱-۱۴۷-۱۰۵	۸۳-۱۵۹-۱۷۳
	۱۸۴-۱۷۱-۱۱۷	۱۵۰-۲۱۸-۲۱۷
	۲۰۴-۱۸۳-۱۳۵	۱۰۱-۱۰۱-۱۰۱
	۲۰۷-۲۰۸-۱۶۴	۱۱۸-۱۱۵-۱۱۱
	۱۱۸-۸۰-۵۷	۱۵۴-۱۵۲-۱۴۶
	۱۴۸-۱۱۳-۸۱	۱۸۵-۱۸۴-۱۷۷
	۱۸۸-۱۶۰-۱۳۱	۲۰۲-۲۰۰-۱۹۲
	۱۸۸-۱۷۷-۱۵۴	۲۱۸-۲۱۵-۲۰۶
	۲۲۵-۲۲۵-۲۲۵	۲۲۰-۲۳۲-۲۳۸

بخش دوم: تأثیر رنگ بر فرهنگ و هویت محله‌های

مورد مطالعه

از نظر پاسخ‌دهندگان در محور مسجد حکیم به دلیل وجود عناصر نشانه‌ای مانند بازار حکیم و مسجد حکیم با رنگ و فرم ایرانی اسلامی نسبت به محور محمدباقر صدر شناسایی مسیرها نیز از طریق رنگ بیشتر بوده است. این نشان می‌دهد که از نظر مردم وجود عناصر شاخص رنگی با مفاهیم دینی در کاهش سردرگمی و افزایش سلامت روانی اثر دارد. همچنین از نظر اکثر پاسخ‌دهندگان رنگ‌ها در نماهای بدنه یا جداره دو محور هماهنگی لازم را ندارد مصالح ناهماهنگ در جداره محور محمدباقر صدر و در محور مسجد حکیم بافت قدیمی با مصالح سنتی مصالح جدید نیز دیده می‌شود و همچنین رنگ‌پریدگی مصالح نما، تابلوها و ... به دلیل باران اسیدی و قدمت بالای این محور می‌باشد که بیشترین دلیل آلودگی بصری و در پی آن کاهش سلامت روانی شهروندان است. همچنین در دو محور ترجیح می‌دهند از مصالح متناسب با اقلیم شهر (مانند آجر) با رنگ‌های ملایم که آرامش روانی بیشتری نسبت به رنگ‌های تیره دارند استفاده شود. از نظر پاسخ‌دهندگان دلیل عدم جذابیت بصری رنگ‌ها را در محور محمدباقر صدر که اکثر شرکت‌کنندگان از جوانان هستند نبود رنگ‌های شاد و سرزنده را مهم‌ترین دلیل برای نبود جذابیت بصری و کمبود سلامت روانی می‌دانند. در محور حکیم اکثر شرکت‌کنندگان که افراد میان‌سال و مسن هستند عدم حضور رنگ‌های فیروزه‌ای، سبز و ... متناسب با اقلیم و فرهنگ دینی شهر و الگو نگرفتن از رنگ در میدان نقش جهان که در نزدیکی این محور است می‌دانند.

از نظر پاسخ‌دهندگان رنگ مبلمان شهری در دو محور به زیبا نبودن مبلمانها و کمبود آرامش بصری و ذهنی از نظر ترکیب رنگ آن‌ها اشاره کردند و خواستار عدم رنگ‌آمیزی با رنگ‌های تند و زننده و هماهنگی رنگی برای کاهش اغتشاش بصری شدند همچنین در دو محور علاقه‌مند به استفاده از رنگ‌های شاد و سرزنده متناسب با فرهنگ مردم در تمام مبلمانها و استفاده کمتر از

رنگ‌های استاندارد مانند صندوق صدقات و صندوق پست هستند در واقع مردم انتظار دارند این عناصر شهری را نیز با رنگ‌های متفاوت نیز ببینند. از نظر آن‌ها استفاده بیش‌تر از طیف رنگ‌های سبز و زرد و آبی در مبلمان شهری آرامش بیشتری ایجاد می‌کند می‌توان نتیجه گرفت که این رنگ‌ها متضمن سلامت روان آنان می‌باشد. پاسخ‌دهندگان خواستار کاهش کاغذهای تبلیغاتی کوچک در کنار تابلوها بودند چرا که بیشترین آلودگی بصری و آشفته‌گی روانی را ایجاد می‌کنند. همچنین از نظر آن‌ها استفاده از رنگ‌های سفید، سبز و قرمز در مبلمان شهری با فرهنگ و آداب‌ورسوم ایرانیان همخوانی دارد و کاربرد این رنگ‌ها می‌تواند در شهر ایرانی اسلامی می‌تواند متضمن سلامت روان شهروندان باشد چرا که سبز نماد سرسبزی و طراوت و سلامتی و رنگ سفید نماد پاکی، صلح و آرامش و رنگ قرمز نماد خون شهیدان، ایثار و فداکاری در فرهنگ غنی ایران زمین هستند.

بخش سوم: جمع بندی

رنگ‌ها کنار یکدیگر در محیط شهری باید به گونه‌ای باشد که یک چیدمان صحیح و به جا به وجود آورد و محیط و منظری مناسب با عملکردی درخور استفاده‌ی ساکنان که متضمن افزایش سلامت روان آنان باشد. در سنت اسلامی، رنگ اصولاً از دیدگاه مابعدالطبیعه عالی نگریسته می‌شود و کاربرد سنجیده از آن، بسیار نظم آفرین است به طوری که بدون این نظم، فضای گسترده شده در برابر چشمان بیننده، دچار اغتشاش و آشفته‌گی است. هنرمند سنتی در ارتباط خود با قوانین ابعاد و اندازه رنگ‌ها و آمیزه‌های بصری آن‌ها، به باطنی‌ترین سطح صورت‌سازی رنگ دست می‌یابد و بدین روش مفاهیم و ذهنیات والای نهفته در فرهنگ اسلامی را به مخاطب منتقل می‌کند. رنگ‌ها اولیه، سرخ، زرد، سبز و آبی است. این چهار رنگ در نزد هنرمندان سنتی با طبایع اربعه و با چهار عنصر اصلی همخوانی دارند که دوبه‌دو با یکدیگر متضاد در عین حال سازگار هستند.

در هنر سنتی ایران، به فرم و جزئیات اشکال سازنده‌ی آن، بیش از سایر عوامل در نمود جایگاه و مفاهیم آسمانی و ماورایی آثار، توجه شده است. با وجود این برای اثبات دقیق‌تر این فرضیه می‌توان به نتایج حاصل از پرسشنامه پژوهش حاضر در دو محور محمدباقر صدر (بافت جدید) و مسجد حکیم (بافت قدیمی) که پیش از این مطرح شد، استناد کرد.

بدون شک اثر بکارگیری رنگها در شهر سیمای آرامش بخشی به انسان عطا کرده، به طوری که پشتوانه معنوی برای ارتباط خانوادگی و به ارمغان بردن این حس به درون خانه می‌شود، بنابراین رنگ در سیما، منظر و مبلمان شهری نه تنها یک ویژگی اساسی بلکه تشکیل دهنده بخشی از میراثی که مافوق ارزش‌های زیباشناسی ناب است و یک ارزش فرهنگی به لحاظ انسان‌شناسی تلقی می‌شود کاربرد اصول اولیه زیبایی در طراحی فضاهای شهری

10. Mortazavi, Sh. (2001), *Environmental Psychology and Its Application*, Shahid Beheshti University Press, Tehran.
11. Lang, J. (2004), *Theoretical Creation of Architecture*, translated by Alireza Einifar, second edition, Tehran University Press, Tehran.
12. Tedayn, B. (2013), *Investigating the role of color in improving the quality of urban space (with an environmental perception approach; case study: Sepah Street, Isfahan)*, Master's thesis.
13. Ghaleanoe, M. Tadayoon, B. (2010). *Preparing a comprehensive color plan: an attempt to manage colors in the city: a case study of Sepah street in Isfahan*.
14. York, G. (2009), *Aesthetics in architecture*. Translated by: Pakzad, J. and Homayoun, A. Shahid Beheshti University Press, Tehran.
15. Newman, O. (1996). *Creating Defensible Space*. U.S. Department of Housing and Urban Development.
16. Khouw, N. (2001). *The Meaning of color for Gender*. Retrieved March 12, 2008, from www.color.matters.com
17. Arbabi, Mohammad, Sadr, Seyed Saeed (2004), *Color preference and aversion in schizophrenia patients and healthy individuals*, Journal of Kermanshah University of Medical Sciences, No. 1.
18. Giger, J. N., Davidhizar, R. E. (2004). *Transcultural nursing assessment and intervention*. 3rd ed. Mosby.
19. Wissing, M. D. & Fourie, A. (2000). *Spirituality as a Component of Psychological Wellbeing*. 27 The International Congress of Psychology July, Stockholm, Sweden.
20. Lutgendorf, S.K. & Costanzo, E.S. (2003). *Psychoneuroimmunology and health psychology: An integrative model*. Brain, Behavior, and Immunity, 17, 225-232.
21. Pakzad, Jahanshah (2003), *Elements and qualities of the landscape of an urban space*, Abadi Magazine, No. 38, pp. 115-125.
22. Lynch, K. (1995), *Cityscape*, translated by Manouchehr Mazini, Tehran University Press, Tehran.

نشاط، شادابی و آرامش بصری را به شهروندان القای کند. با توجه به اینکه عنصر رنگ همواره در تمدن ایران باستان و فرهنگ ایرانی-اسلامی دارای جایگاه خاصی توان از این عنصر به عنوان یکی از عناصر کارآمد و مهم در سیما، منظر و مبلمان شهری استفاده کرد.

References

1. Imamgholi, A., Ayvazian, S. et al. (2012), *Environmental Psychology, the Common Space of Architecture and Behavioral Sciences*, Quarterly Journal of Behavioral Sciences, No. 14.
2. Namazian, A., Qarouni, F. (2013). *The Missing Link of Psychology in Architectural Education*, Scientific-Research Journal of the Iranian Society of Architecture and Urban Planning, No. 5.
3. Lotfi, P., Arshadi, B. (2014), *Environmental Psychology and Color Based on Sustainable Architecture*, International Congress on Sustainability in Architecture and Urban Planning - Masdar City, United Arab Emirates, Dubai and Abu Dhabi, National Center of Iranian Architectural Engineers' Associations, Islamic Azad University - Emirates Branch.
4. Andrew, M. (2008), *Frasyst, Environmental Psychology*, Translated by Gholamreza Mahmoudi, Zarbaf Publications, Tehran.
5. Charkhchian, Maryam, Inanlochlakh, Roya (2014), *Color Identity in Islamic-Iranian Architecture and Urbanism*, National Conference on Architecture and Sustainable Urban Landscape, Mehrzad Shahr International Institute for Architectural and Urban Studies, Mashhad.
6. Hosseiniyon, S. (2001), *The Use of Color in the City*, Municipalities Monthly, No. 23.
7. Sheybani, H. (2014). *Color to the city, city to color*. Shiraz: Shiraz city beautification organization.
8. Motlabi, Q. (2002), *Environmental Psychology: A New Science in the Service of Architecture and Urban Design*, Fine Arts Magazine, No. 10.
9. Rapoport, A. (1990). *The Meaning of the Built Environment: A Non-verbal Communication Approach*, Beverly Hills, CA: Sage.

30. Porter, T. (1997). Environmental color mapping, Urban Design International, 2(1):23- 31.
31. Salavati, M. (2011), The effect of environmental graphics on urban communication (color research in Tehran and its effect on the beauty of the city space), Naqsh-e-Moyeah Visual Arts Quarterly, No. 7.
32. Kojbaf, M. (2008), The use of color and its psychology in Islamic utopia, Utopia Architecture and Urban Planning Quarterly, Year 8, No. 15.
33. Arab Awal, The World of Colors (2009), Marz Pargahar Publications, Year 8, No. 247.
34. Davarinejad Moghadam, M. Shabani, M. (2013), Color Psychology and Its Application in the City, Scientific Journal in the World of Color Studies, No. 3.
35. URL 2 : www.ahoopa.blogfa.com, dorfamagency.com
36. URL 3 : www.bartarinha.ir
37. URL 4 : www.dl3.upload.ir
23. URL 1 : www.chkraas-aramgroup.blogfa.com
24. Ogden, J. (2008). Health psychology : A textbook. Buckingham : Open University Press.
25. Navaei, H. (2010), The role of color in today's social concepts, Manzar Monthly, No. 10.
26. Estavar, M. (2012), Color, Raznameh Publications, Tehran
27. Ghale-Novii, M. Tadayin, B. (2010), Preparing a comprehensive color plan, Urban Management Article, No. 26, pp. 241-257.
28. Mahmoudi Debiglou, K. Shakibamaneh, A. (2009), Principles and Basics of Color in Architecture and Urban Planning, Third Edition, Tahan Publishing House, Tehran.
29. Naghizadeh, M. (2008), Fundamentals of Religious Art in Islamic Culture : Visual and Physical Manifestations, Islamic Culture Publishing House, Tehran

